

1

YK:N LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS

Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat

Jokainen alle 18-vuotias on lapsi. § 1

Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi. § 2

Lasta koskevissa päätöksissä on aina ensisijaisesti harkittava lapsen etu. § 3

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa, ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. § 12

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia.
Lapsella on oikeus saada tietoa. § 13

Valtioiden pitää huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet. § 42

Lapsen oikeuksien sopimus on ihmisoikeussopimus

Lapsen oikeudet ovat ihmisoikeuksia, jotka kuuluvat kaikille maailman lapsille. **YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus** on **ihmisoikeussopimus**, jossa luetellaan lapsille kuuluvat oikeudet ja asetetaan valtioille ensisijainen vastuu huolehtia niiden toteutumisesta. Sopimuksessa luokitellaan lapsiksi kaikki alle 18-vuotiaat. Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Suomessa se astui voimaan vuonna 1991. Sopimus sisältää 54 **artiklaa**. Sen tiivistelmä on materiaalipankissa. Sopimuksen neljä pääperiaatetta ovat:

- syrjimättömyys
- lapsen edun ensisijaisuus
- oikeus jäädä eloon ja kehittyä
- oikeus osallistua.

Valtioilla on velvollisuus huolehtia lapsen oikeuksista

Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Kaikki YK:n jäsenvaltiot Yhdysvaltoja lukuun ottamatta ovat ratifioineet sen. Sopimus velvoittaa nimenomaan valtioita. Lapsen oikeuksien toteutuminen on valtion vastuulla, ja valtio toteuttaa tätä tehtävää julkisen sektorin viranhaltijoiden kautta. Opettajat ovatkin tärkeässä roolissa lapsen oikeuksien turvaamisessa. Opettajan työn näkökulmasta keskeisiä ovat esimerkiksi lapsen oikeus mielipiteeseen ja **syrjimättömyysperiaate**, jonka nojalla lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle riippumatta hänen kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan tai vakaumuksestaan, perhesuhteistaan tai muusta tekijästä.

Sopimus velvoittaa valtiot tiedottamaan lapsen oikeuksista niin lapsille kuin aikuisille. Lapsen oikeuksien sopimuksen tunnettuus on Suomessa lisääntynyt vuosina 2008–2020. Lastensuojelun keskusliiton vuonna 2020 teettämän kyselyn perusteella 81 % suomalaisista aikuisista tuntee sopimuksen.

Sopimuksen toteutumista valvoo **YK:n lapsen oikeuksien komitea**, jolle maat raportoivat lapsen oikeuksien tilanteesta viiden vuoden välein. YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle antamissaan suosituksissa nostanut esiin muun muassa vammaisiin lapsiin, maahanmuuttajalapsiin, pakolaislapsiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluviin lapsiin (kuten romanilapsiin) kohdistuvan syrjinnän sekä turvapaikkaa hakevien lasten oikeudet.

Lapsella on oikeus omaan mielipiteeseen

Kaikilla maailman lapsilla on oikeus omaan mielipiteeseen niin pienissä kuin suurissakin asioissa. Lapsilla on oikeus hankkia, välittää ja vastaanottaa tietoa. Lapsen mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi itseään koskevissa päätöksissä voi olla ratkaisevan tärkeää. YK:n ihmisoikeuksien julistus takaa ilmaisunvapauden kaikille. Siihen sisältyy oikeus vastaanottaa sekä jakaa informaatiota ja ajatuksia kaikin keinoin. Lapsen oikeuksien sopimus täsmentää näitä oikeuksia lasten näkökulmasta ottaen huomioon lapsen kehitystason ja kypsyyden. Kun lapsilla on oikeus ilmaista näkemyksensä itseään koskevissa asioissa ja osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, aikuisten velvollisuutena on kuulla lasta, kunnioittaa hänen mielipidettään sekä huomioida päätöksissään lapsen etu.

شمس

ساعات في بلادي

1. OPPITUNTI: YK:N LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS (2 X 45 MIN)

Tavoitteet:

- ★ tutustua lapsen oikeuksien sopimukseen ja siinä nimettyihin lapsen oikeuksiin
- ★ ymmärtää, mitä eroa on tarpeilla, mielihaluilla ja oikeuksilla
- ★ pohtia lapsen oikeuksien toteutumista omassa arjessa.

Oppitunti tiivistettynä

Lapsen oikeuksien kympin ensimmäisellä oppitunnilla sitoudutaan turvallisen tilan periaatteisiin, jotta lapsen oikeuksista oppivien lasten omat oikeudet toteutuvat mahdollisimman hyvin. Oikeuksiin johdatellaan pohtimalla, mitä lapsi tarvitsee ja mitä eroa on tarpeella ja mielihalulla. Sitten tutustutaan lapsen oikeuksien sopimukseen. Lopuksi oppilaat tarkastelevat pareittain tarkemmin yhtä sopimuksen artiklaa ajatuskarttamenetelmän avulla ja kertovat oikeudesta muille.

Oppitunnin rakenne

Virittäytyminen Lapsen oikeuksien kymppiin (10 min)
Mitä lapsi tarvitsee? (20 min)
Lapsella on oikeus (15 min)
Ajatuskartta lapsen oikeuksista (40 min)
Lopetus (5 min)

Virittäytyminen Lapsen oikeuksien kymppiin (10 min)

Tavoitteet:

- ★ orientoitua Lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuuteen
- ★ tutustua ja sitoutua turvallisen tilan periaatteisiin
- ★ harjoitella mielipiteen ilmaisua.

Menetelmä: opetuskeskustelu, gallup

Tarvikkeet: turvallisen tilan ohjeet (materiaalipankista)

Tehtävän ohjeet:

Kerro, että olette aloittamassa Lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuutta, jonka aikana tutustutte lapsen oikeuksiin monista eri näkökulmista kymmenellä tuplatunnilla. Lapsen oikeudet ovat ihmisoikeuksia, jotka kuuluvat kaikille maailman lapsille. Pohtikaa yhdessä, kuka on lapsi. (Lapsi on alle 18-vuotias.)

Esittele turvallisen tilan periaatteet (ks. s. 4) ja selitä, miksi niitä sovelletaan lapsen oikeuksia käsittelevillä tunneilla.

Kerro, että listaat seuraavaksi asioita, joista jokainen saa miettiä, kuinka tärkeitä ne ovat itselle. Tämä harjoitus tehdään silmät kiinni, ja mielipide ilmaistaan peukulla. Pyydä jokaista sulkemaan silmät ja näyttämään peukkaa ylöspäin, jos asia on tärkeä, ja alaspäin, jos asia ei ole yhtään tärkeä. Peukkaa voi näyttää myös sivulle tai viistoon, jos on vähän kumpaakin mieltä. Korosta, että kukaan ei näe toisten vastauksia, joten oman mielipiteen voi kertoa rauhassa. Luettele sitten vuoron perään: ”Minulle on tärkeää elämässä... (kaverit, perhe, luonto, eläimet, hyvä ruoka, harrastukset, musiikki jne.)”. Anna kunkin asian kohdalla oppilaille aikaa vastata.

Mitä lapsi tarvitsee? (20 min)

Tavoitteet:

- ★ pohtia, mitä lapsi tarvitsee selvitäkseen hengissä, saadakseen hyvän tulevaisuuden ja ollakseen onnellinen
- ★ oppia ymmärtämään tarpeen ja mielihalun ero
- ★ johdatella ajatukset kohti lapsen oikeuksia
- ★ pohtia omia arvoja.

Menetelmä: ryhmätyöskentely, opetuskeskustelu

Tarvikkeet: liimalappuja, kyniä, taulu

Tehtävän ohjeet:

Piirrä tai pyydä oppilaita piirtämään taululle lapsihahmo. Voitte antaa hahmolle nimen.

Jaa oppilaat 3–4 hengen ryhmiin. Ryhmät voivat olla samat jokaisella kymppitunnilla (ks. s. 4). Jaa ryhmille erivärisiä liimalappuja, joihin kirjoitetaan harjoituksen vastaukset (esimerkiksi punaisia, sinisiä ja vihreitä lappuja). Jokainen asia kirjoitetaan omalle lapulleen.

1. Pyydä oppilaita kirjoittamaan punaisille lapuille asioita, joita ilman lapsi ei voi elää.
2. Pyydä oppilaita kirjoittamaan sinisille lapuille asioita, joiden avulla lapsi voi saada hyvän tulevaisuuden.
3. Pyydä oppilaita kirjoittamaan vihreille lapuille asioita, joista he nauttivat omassa elämässään.

Jos tehtävä tuntuu haastavalta, voit käyttää apuna ajattelua herätteleviä lauseenalkuja, esimerkiksi:

- Tarvitsen elääkseni... (Mitä?)
- Mikä minua auttaa tulemaan isona siksi, mikä haluan olla?
- Tykkään, kun voin... tehdä/saada/kokea... (Mitä?)

Lopuksi ryhmät tuovat lappunsa taululle lapsihahmon päälle. Punaiset laput tuodaan lapsen jalkojen tuntumaan, koska ne muodostavat perustan. Siniset laput tuodaan keskivartalon kohdille ja vihreät laput lapsen pään seutuville. Voit pyytää ryhmiä perustelemaan vastauksensa, mutta se ei ole välttämätöntä.

Tee suullisesti yhteenveto siitä, millaisia asioita lapuille on kirjoitettu. Pohtikaa yhdessä, mitkä niistä ovat välttämättömiä. Ovatko jotkin sellaisia, joita vain joku lapsi tarvitsee mutta eivät välttämättä kaikki? Mikä ja miksi?

Lapsella on oikeus (15 min)

Tavoitteet:

- ★ tutustua lapsen oikeuksien sopimukseen
- ★ ymmärtää, että sopimuksen tarkoituksena on turvata kaikille maailman lapsille sellaiset tärkeät asiat, jotka tekevät elämästä hyvän.

Menetelmä: video, opetuskeskustelu

Tarvikkeet: Plan International Suomen video ”Lapsella on oikeus” (youtu.be/9eqm8i3T9I4)

Tehtävän ohjeet:

Katsokaa yhdessä video ”Lapsella on oikeus”. Ohjeista oppilaita ennen videota: ”Kuuntele, mitä lapsen oikeuksia videolla mainitaan.” Kysy videon jälkeen, mitä oikeuksia löytyi. Kirjoita ne taululle.

Verratkaa oikeuksia niihin asioihin, jotka lapset toivat esiin edellisessä tehtävässä. Voitte pohtia yhdessä, mitkä kaikki asiat lapsen oikeuksien sopimus turvaa ja mitkä siis ovat lapsen oikeuksia. Ovatko niitä vain välttämättömät asiat, joita lapsi tarvitsee elääkseen? Vai myös ne, jotka turvaavat lapsille hyvän tulevaisuuden? Entä ne asiat, joista lapset nauttivat?

Keskustelkaa myös siitä, miksi tarvitaan lapsen oikeuksien sopimusta.

Ajatuskartta lapsen oikeuksista (40 min)

Tavoitteet:

- ★ perehtyä tarkemmin lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöön ja pohtia sen merkitystä
- ★ harjoitella ajatusten jäsentämistä ajatuskartan muotoon perehtymällä yhteen artiklaan tarkemmin
- ★ tiedottaa lapsen oikeuksista muille.

Menetelmä: ajatuskartta, ryhmä- ja opetuskeskustelu, piirtäminen ja askarteleminen

Tarvikkeet: oikeuskortit (materiaalipankista), apukysymykset (materiaalipankista), A3-kokoiset paperit ajatuskarttaa varten, kyniä, tusseja, aikakauslehtiä, maaleja, liimaa ja saksia

Tehtävän ohjeet:

Jatkakaa työskentelyä 3–4 hengen ryhmissä. Anna jokaiselle ryhmälle lappu, jossa on yksi Artikla lapsen oikeuksien sopimuksesta. Ryhmän tehtävänä on laatia ajatuskartta tästä oikeudesta. Ajatuskartta-menetelmän ohjeet ovat sivulla 106.

Jokainen ryhmä kirjoittaa tai liimaa paperin keskelle saamansa oikeuden ja kirjoittaa sen ympärille neljä ajatuskartan haaraa: 1) Miksi tärkeä? 2) Mitä jos ei toteudu? 3) Miten voi edistää? 4) Kuka vastuussa? Tässä tarkemmat apukysymykset ajatuskartan tekemisen tueksi:

- **Miksi tärkeä?** Minkä takia tämän oikeuden toteutuminen jokaisen lapsen elämässä on tärkeää?
- **Mitä jos ei toteudu?** Mitä haasteita siitä seuraa, jos tämä oikeus ei toteudu?
- **Miten voi edistää?** Millä keinoilla tämän oikeuden toteutumista edistetään tai voitaisiin edistää?
- **Kuka vastuussa?** Kuka on vastuussa tämän oikeuden toteutumisesta?

Ajatuskarttoja voi täydentää esimerkiksi leikkaamalla lehdistä, piirtämällä tai maalaamalla oikeuteen liittyviä kuvia ja tekstejä. Mikäli käytössänne on tietokoneet tai tabletit, voitte tehdä ajatuskartan myös sähköisesti jollakin soveltuvalla taitto- tai dianteko-ohjelmalla. Lopuksi jokainen ryhmä esittelee ajatuskarttansa muille. Voitte ripustaa ajatuskartat luokan seinälle tai käytävään. Näin saatte seinälle yhteisen ison lapsen oikeuksien sopimuksen ajatuskartan.

Lopetus (5 min)

Tavoitteet:

- ★ harjoitella oman oppimisen sanallistamista
- ★ koota tunnin keskeiset ajatukset.

Menetelmä: ryhmätyöskentely

Tarvikkeet: liimalappuja ja kyniä tai virtuaalinen valkotaulu

Tehtävän ohjeet:

Jatketaan samoissa ryhmissä kuin edellisessä harjoituksessa. Pyydä jokaista ryhmää miettimään, mitä tänään opittiin ja mitä jäi mieleen. Jokainen ryhmä keskustelee hetken ja tiivistää sitten ajatukset yhdeksi yhteiseksi asiaksi. Sen voi kirjoittaa liimalapulle ja tuoda taululle. Vaihtoehtoisesti sen voi kirjoittaa virtuaaliselle valkotaululle, joka heijastetaan taululle.

Kerro, että sinä opettajana olet suorittanut Suomen valtion tehtävää tiedottaa lapsen oikeuksista ja annat nyt tehtävän eteenpäin oppilaille, jotta he voivat varmistaa kotiväenkin kuulevan näistä oikeuksista. Voit kertoa, että Suomessa joka viides aikuinen ei tunne lapsen oikeuksien sopimusta. Työtä on vielä tehtävänä, jotta kaikki tuntevat sopimuksen. Läksyn voi antaa juhlallisesti, mikä korostaa sen tärkeyttä.

